

*Л. І. Петрушина,
вчитель початкових класів,
Криворізька загальноосвітня школа № 99*

МЕТОД ПРОЕКТІВ У НАВЧАЛЬНО-ВИХОВНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ

У статті подано методичні розробки із використанням методу проектів для учнів початкової школи.

Статье представлены методические разработки с использованием метода проектов для учеников начальной школы.

Presenting methods elaborate with use of projects method for pupils primary-school.

Сучасні умови розвитку суспільства потребують переорієнтації навчання з засвоєння готових знань, умінь та навичок на розвиток особистості дитини, її творчих здібностей, самостійності мислення, почуття відповідальності. А це вимагає формування у дітей критичного мислення, розвитку вмінь працювати з інформацією, самостійно добувати знання та прогнозувати підсумки роботи. Учень стає центральною фігурою навчально-виховного процесу, а його діяльність набуває активного та пізнавального характеру.

Перехід на нові методи навчання у сучасній школі передбачає необхідність використання нових освітніх технологій, у тому числі й проектного навчання.

Проект (від латинського *projectus*) – кинутий уперед.

У педагогіці проект – це робота, що самостійно планується і реалізується учнями. Робота над проектом – практика особистісно-орієнтованого навчання в процесі конкретної праці учня на основі вільного вибору з урахуванням його інтересів.

Мета проектного навчання – створити умови, в яких в учнів формуються життєві компетентності:

інформаційні (самостійне й охоче набуття з різних джерел інформації знань, яких бракує);

компетентності саморозвитку та самоосвіти (вміння виявляти проблеми, збирати інформацію, спостерігати, проводити експерименти та висувати гіпотезу; використання набутих знань для розв'язання пізнавальних, творчих та практичних завдань);

соціальні (робота в групах);

комунікативні (спілкування в групі, з фахівцями).

Проект – це «п'ять П»:

Проблема – Проектування (планування) – Пошук інформації – Продукт – Презентація.

На першому етапі вчитель має викликати у дітей зацікавленість до теми проекту. Це може бути казка, інсценівка, відеосюжет, бесіда тощо. Тема проекту повинна бути не тільки близькою та цікавою дітям, а й посилюючою. Вчитель висуває проблему, з якої вишлюються мета і завдання проекту.

На етапі «Проектування» організовується діяльність дітей. Якщо проект груповий, то відбувається розподіл дітей по групах, визначається мета та завдання для кожної з них. На цьому етапі обирається напрям діяльності, планується робота з розв'язання задач проекту.

На третьому етапі вчитель стає спостерігачем-консультантом. Діти самостійно виконують поставлені завдання проекту. Іде творчий процес. Вони проводять дослідження, експерименти, моделюють, конструюють, обробляють інформацію, взаємонавчаються. Тільки коли їм не вистачає знань, умінь, учитель може прийти на допомогу.

«Продукт» проекту – оформлення його результатів у вигляді публікацій, колекцій, альбомів, мультимедійних презентацій, виставок тощо.

Обов'язковим є етап презентації. Він є необхідним для завершення роботи, аналізу результатів, самооцінки, демонстрації продуктів проекту. Саме на цьому етапі діти демонструють зростання своєї компетенції.

Роботу з невеликими за обсягом проектами можна розпочинати з першого класу. Це можуть бути ігрові («Подорож країною Казок», «У країні Ввічливості», «Планета Доброти», «Свято дитячого фольклору»), прикладні («Пташина їдальня», «Бібліотечка класу», збирання насіння квітів, «Диво-писанка»), пошукові (створення колекцій, гербаріїв тощо), творчі (створення презентації «Шкільний етикет», аплікації з природного матеріалу, «Подарунок дитячому садку»). Починаючи з другого класу тематика проектів та їхній продукт ускладнюється.

Калейдоскоп проектів

1 клас

Шкільний етикет (творчий)

Мета проекту: засвоїти ряд вимог, пов'язаних із ввічливим ставленням до вчителя, старших, товаришів у школі. Оформити ці правила у вигляді мультимедійної презентації.

Під час роботи над проектом діти колективно складають правила поведінки в класі, школі. Кожну дію, що пов'язана з проявом ввічливості, обґрунтовуємо, обговорюємо проблемні ситуації. Кожне правило поведінки ілюструємо – робимо фотознімки, як слід і не слід поводитися в школі. Поступово створюємо мультимедійну презентацію «Шкільний етикет», яку використовуємо на уроках з основ здоров'я та курсу «Я і Україна».

Ми – школярі

Мета проекту: формувати у шестирічних дітей позицію учня; підводити їх до усвідомлення нових обов'язків, прагнути розуміння необхідності виконувати складені у класі правила поведінки; сприяти розвитку мислення дитини; уяви, пам'яті, самостійності, поповнити знання учнів про

ввічливість, формувати навички культурної поведінки, дружні стосунки між учнями класу, гендерні стосунки між дівчатками й хлопчиками; знайомити зі школою, її традиціями; розширити словниковий запас учнів; виховувати повагу до вчителів, однолітків.

У ході проекту відбувається екскурсія по школі. Діти знайомляться з ідальнею, бібліотекою, медичним кабінетом, ігровою кімнатою, кабінетом інформатики, музики, спортивною залом, майданчиком. Вчать самостійно збирати портфель, розрізняти шкільне приладдя. Створюють виставку малюнків «Школа радості».

2 клас

Про що розповідають наші прізвища

Ім'я родини – це і перша згадка, й загадка вестафеті поколінь.

А. Непокупний

Наше прізвище – не сухий, позбавлений смислу паспортний знак. Це живе слово, пам'ять роду. Історія походження та існування прізвищ тісно пов'язана з історією народу, з особливостями його матеріальної та духовної культури.

Мета проекту: розглянути виникнення прізвищ учнів класу, історичні етапи становлення українських прізвищ. Робота над проектом сприятиме розвитку у дітей інтересу до української минувшини, поглибленню знань про свій родовід, закріпленню навичок роботи на комп'ютері.

Пропоную учням відповісти на запитання:

Що може розповісти твоє прізвище?

Що впливало на виникнення прізвищ?

Які прізвища виникли в період козаччини?

Як виникали прізвища з імен?

Виконуючи цей проект, учні проводили історичні дослідження, уявні подорожі, екскурсії до музеїв, зустрічалися зі старшими членами власної родини, добирали фотографії.

Виявилось, що прізвища Мадяр і Мазур похідні від назв осіб за етнічною приналежністю. Міленіна, Самойлов, Стеценко, Олександрава, Устінов, Василенко утворилися від імен. Від ремесел, професій, роду занять – прізвища Басюк, Писаченко, Шевченко, Чабанець. Від рис зовнішності або вдачі – Рябушенко, Балясна, Чернявський, Лисенко, Крупиця. Вада мовлення відбилася у прізвищі Шокот. Від знарядь праці з'явилися прізвища Чепіга, Полівіна. Від діалектизмів – Покуль. Від дохристиянського імені Береза з'явилося прізвище Березок, від Гладиш – Гладишук.

Результат роботи над проектом – оформлення альбому, «Наші прізвища», буклет, презентація. Захист проекту відбувається на підсумковому уроці українського читання за темою «Розвивайся, звеселяйся, моя рідна мово...».

Мій родовід

Де згода в сімействі, де мир, а не війна,

Щасливі ті люди, блаженна сторона.

*Їх Бог благословляє, добро їм посилає
і з ними вік живе!*

Г. С. Сковорода

Слова цієї пісні знали в кожній родині. І, мабуть, кожна родина як колись, так і тепер хотіла бути саме такою – благословенною Богом. Бо, коли людина не мала родини або її сімейне життя проходило у вічних сварках, у народі говорили: «Випала їй собача доля». У дружній сім'ї всі її члени переживають радісні й сумні події разом, від цього радість – більша, а горе – менше.

Мета проекту: закріпити уявлення дітей про сім'ю як спільноту рідних людей, про належність кожного учня до певної сім'ї. Формувати уявлення про родовід, прагнення знати історію свого роду, традиції. Розширювати знання учнів про значення родини в житті людей. Виховувати повагу до членів родини, прагнення піклуватися про свою родину.

Робота над проектом сприяє розвитку у дітей інтересу до свого роду, минувшини, позитивного ставлення до рідної домівки – найріднішого місця на землі.

Працюючи над проектом діти складали родовідні дерева, намагалися дізнатися про пращурів до сьомого коліна, шукали старі фотографії, на яких зображені ті, хто вже пішов із життя, зустрічалися з родичами, найстаршими членами родини, знайомилися із сімейними реліквіями, сімейним календарем, традиціями.

Про роботу над проектом учні звітували на батьківських зборах.

3 клас

Тарас Шевченко у прислів'ях і приказках (інформаційний)

Тарас Григорович Шевченко був надзвичайно багатогранною особистістю, чию творчість варто вивчати більш детально, адже в його творах живе душа українського народу.

Мета проекту: поглибити знання учнів про життя і творчості Т. Г. Шевченка; знайомити дітей з прислів'ями та приказками про Велико-го Кобзаря; вчити робити висновки, узагальнення, добирати потрібний матеріал; працювати з додатковою літературою; осмислювати прочитане; вчити дітей працювати самостійно, в групах; розвивати мовлення, нестандартне мислення; заохочувати пізнавальну діяльність дітей; виховувати інтерес до творчості Тараса Шевченка як поета і художника; гордість за духовну спадщину українського народу.

Попередньою роботою є знайомство на уроках українського читання з прислів'ями та приказками як видом усної народної творчості, їхніми суттєвими ознаками, навчання виділяти головне, аналізувати зміст; на уроках курсу «Я і Україна», українського читання та у позаурочний час знайомство з біографічними даними видатного українського поета Т. Г. Шевченка.

У рамках проекту учні збрали різні видання «Кобзаря» Т. Г. Шевченка, читали його поетичні твори, ілюстрували їх, працювали зі

збірками українських прислів'їв і приказок, відшуковуючи ті, що стосуються великого поета, його творів:

*Був молодий Тарас – свиней пас, підлітком став – паркани фарбував,
а як поетом став – кайдани порвав, справжню волю оспівав і до сокири
людей позвав.*

Для ворогів і Шевченкова могила була страшна сила.

Зі сторінок «Кобзаря» зійшла правди зоря.

Тарасів «Заповіт» облетів увесь світ.

Шляхи України у Каневі сходяться.

Захист проекту проводився під час Шевченківського тижня в школі.

Вода має бути чистою (дослідницький)

Мета проекту: формувати уявлення учнів про цінність та значення води у житті людини, про шляхи її забруднення та способи охорони від забруднень, про участь дітей в охороні та збереженні води; дослідження, що може статися з живою істотою, коли її середовище забруднене або змінене на гірше; виявлення обсягу втрат води на ранковий туалет (чищення зубів, миття рук, обличчя).

На уроках курсу «Я і Україна. Природознавство» закріплюються знання учнів про значення води, її властивості, три стани, формуються уявлення про кругообіг води в природі.

Під час самостійної роботи над проектом діти проводять індивідуальні та групові дослідження.

Проведення дослідіу «Що може статися з живою істотою, коли її середовище забруднене або змінене на гірше»

Діти відрізали чотири листочки герані з однієї рослини і поставили кожен в окрему склянку з водою. Потім забруднили воду в трьох склянках. До першої налили дві столові ложки оцту. Підписали: «Кислота». До другої поклали дві столові ложки солі. На цій склянці зробили напис «Сіль». Налили дві столові ложки олії до третьої склянки, написали на ній «Олія». В четвертій склянці воду залишили чистою. Усі чотири склянки поставили на підвіконня. Спостерігали за листочками протягом тижня. Найкращий вигляд мав листочок, який стояв у склянці з чистою водою. Учні зробили висновок: якщо середовище, де існують живі істоти, забруднене, вони поступово гинуть.

Проведення дослідіу «Економія води»

Діти виконували дослід за такою схемою.

Перший день.

Закрий стік у раковині. Пусти воду, як це ти робиш завжди. Виміряй і запиши, скільки води ти використав для:

1. Чищення зубів _____.

2. Миття рук та обличчя _____.

Загальна кількість води, використаної першого дня _____.

Другий день.

Спробуй зекономити: використай менше води для 1 та 2, але залишайся таким же чистим.

1. Чищення зубів _____.

2. Миття рук та обличчя _____.

Загальна кількість води, використаної другого дня _____.

Підсумуй результати:

Вода, використана першого дня _____.

Вода, використана другого дня _____.

Загальна кількість зекономленої води _____.

Учні роблять висновок: один із способів збереження води – залишити її в землі, не використовуючи зайвої.

Продукт проекту – створення творчих робіт «Планета Земля без води», «Значення води в житті людини», мультимедійної презентації, буклету з правилами, за якими повинні жити самі і спонукати до цього інших.

Захист проекту відбувся на уроці за темою «Вода має бути чистою!»

4 клас

Римська нумерація (інформаційний)

До роботи над цим проектом спонукала відсутність у підручнику матеріалу за цією темою.

Із стародавніх нумерацій до нашого часу збереглася лише римська. Вона склалася приблизно у II-I століттях до нашої ери, коли Римська держава досягла найвищого рівня розвитку культури.

Мета проекту: з'ясувати, де у наш час застосовується римська нумерація, навчитися читати і записувати числа за її допомогою, скласти завдання з використанням римської нумерації для виконання їх на уроках математики.

З'ясували: римські цифри в наш час застосовують здебільшого для позначення ювілейних та історичних дат, століть, розділів у книжках, запису чисел на циферблатах годинників тощо.

Діти роблять висновок, що головний недолік римської нумерації в тому, що вона не пристосована для письмового виконання арифметичних дій.

Історія українського козацтва в прислів'ях і приказках (інформаційний).

Усі знають, що без минулого немає майбутнього. Долею українського народу з давніх-давен були воля і козак. Козаччиною і всім, що з нею пов'язано, живилася і живиться духовна сила українців. В українських хроніках, літописах, державних документах, науковій літературі, в усному епосі, піснях, думках закарбовується й розкривається історична панорама Запорозької Січі, козацького війська.

Доба козаччини є одним із шляхів формування національної свідомості. Вона вивчається в 4 класі на уроках читання у розділах «Усна народна творчість» (легенда «Звідки пішло прізвище та ім'я Богдана Хмель-

ницького», українська народна пісня «Стоїть явір над водою») та «Сторінки історії» («Як давно в Україні з'явився жовто-блакитний прапор» (З дитячої енциклопедії «Світ моєї України») та на уроках курсу «Я і Україна. Громадянська освіта» в 3 класі у розділі «Культура рідного краю» за темою «Славетні українці» та в 4 класі у розділі «Україна – держава» за темами «Знаймо і шануймо символи свого краю» та «Державні, релігійні та народні свята українців».

Захоплення історією українського козацтва і сприяло створенню цього проекту.

Мета проекту: розкрити, як відбивається літопис козацтва в українських прислів'ях і приказках.

Робота над проектом сприяє розвитку у дітей інтересу до української минувшини, поглибленню знань про добу козаччини.

Виконуючи цей проект, вони проводять історичні дослідження, уявні подорожі, екскурсії до місцевих музеїв, зустрічі з фахівцями (істориками, мовниками), добирають та ілюструють прислів'я за темою проекту, опрацьовують друкovanі джерела інформації. Поступово складається схема:

Прислів'я та приказки	Опис історичних подій
<i>Січ – мати, а Великий Луг батько. Наш Луг батько, а Січ мати – от де треба помирати.</i>	Саме тут, у Дніпрових плавнях на лівому березі Дніпра, з XVI ст. до 1775 р. Містилася Запорозька Січ, яка була надією знедолених, тож і називали її в народі «Січ-Мати».
<i>Козак не боїться ні тучі, ні грому. Козак з біди не заплаче.</i>	У козаки йшли за покликом серця. Люди самовіддані, гордої відваги і честі. Служили своєму народу свідомо, за переконаннями і не знали страху смерті.
<i>Хто про що, а він про Наливайка. Висипався Хміль із міха та наробив ляхам лиха. Показав Богун панам дорогу, ледве вибрались здорові..</i>	Скільки подвигів, скільки велетнів-героїв народила Запорозька Січ! Богдан Хмельницький, Іван Богун, Северин Наливайко.
<i>Без гетьмана військо гине. Як череді без личмана, так козакам без гетьмана.</i>	Під час війни слово гетьмана (вочначальника козацького війська) було вищим над усе. Зрадництво, невиконання наказу, покидання товариша в небезпеці каралося смертю.
<i>Під Корсунем родилася, на Пиляві хрестилася. Пана Стася взяла трясяця.</i>	Завдяки ряду перемог (Жовтоводська, Корсунська, під Пилявцями) у Визвольній війні (1648 – 1654 р. р.) на чолі з Богданом Хмельницьким, Україна виборола незалежність, стала самостійною держа-

	вою.
Вони свою славу кинули під лаву.	Зелені свята 1775 р. для Січі стали трагічними. Запорозької Січі не стало. 40-тисячне царське військо оточило і зруйнувало її. Більшість козаків, які не втекли за Дунай, перетворили на кріпаків.

Результат роботи над проектом – презентація, створення брошур, листівок.

Поєднання під час роботи над проектами пізнавальної, дослідницької, перетворювальної діяльності підвищує рівень навчальних досягнень молодших школярів, дає змогу реалізувати себе дітям із різними здібностями.

Список використаних джерел

1. Енциклопедія педагогічних технологій та інновацій / [автор-укладач Н. П. Наволокова]. – Х.: Вид. група «Основа», 2009. – С. 78-83.
2. Інноваційні технології в початковій школі. – К.: Шк. світ, 2008. – С. 5-23.
3. Метод проектів у початковій школі / [упоряд.: О. Онопрієнко, О. Кондратюк]. – К.: Шк. світ, 2007.
4. Пахомова Н. Ю. Учебный проект: его возможности / Н. Ю. Пахомова // Учитель. – 2000, № 4.
5. Педагогічне проектування / [автор-упоряд. А. Цимбалару]. – К.: Шк. світ, 2009.
6. Проектна діяльність у школі / [упоряд. М. Голубченко]. – К.: Шк. світ, 2007.
7. Проекти в початковій школі: тематика та розробки занять / [упоряд.: О. Онопрієнко, О. Кондратюк]. – К.: Шк. світ, 2007.

Г. І. Колєснікова,
вчитель початкових класів,
КЗОСШ № 125

ЛІТЕРАТУРНА ТВОРЧІСТЬ – ЕФЕКТИВНИЙ ЗАСІБ РОЗВИТКУ ТВОРЧИХ ЗДІБНОСТЕЙ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ

Творчі здібності дитини... Чому і для чого їх треба розвивати? У статті висвітлюються питання про основні напрямки розвитку літературної творчості молодших школярів, розглядаються шляхи реалізації їх здібностей на уроках читання.

Творческие способности ребенка... Почему и зачем их надо развивать? В статье рассматривается вопрос об основных направлениях развития литературного творчества младших школьников, указываются пути реализации их способностей на уроках чтения.

The creative ability of the child... Why and why they need to develop? The article discusses the main directions of development of creative writing junior pupils are shown the realization of their abilities in the classroom reading.